

РЕЗЮМЕ

В. В. Снагощенко. Реализация системы профессиональной подготовки будущих учителей истории средствами музейной педагогики.

В статье очерчено реализацию педагогической системы профессиональной подготовки будущих учителей истории средствами музейной педагогики, очерчены практические пути ее внедрения. Отмеченная подготовка основывается на использовании системного, личностно ориентированного и музейно-педагогического подходов, которые позитивно влияют на качество профессиональной подготовки будущего учителя истории.

Ключевые слова: педагогическая система, профессиональная подготовка будущего учителя истории, музейная педагогика, средства музейной педагогики.

SUMMARY

V. Snahoschenko. Realization of system of professional preparation of future teachers of history by means of museum pedagogics.

Speech goes in the article about realization of the pedagogical system of professional preparation of future teachers of history facilities of museum pedagogics, the practical ways of her introduction are outlined. The noted preparation is based on the use of personality-oriented and museum-pedagogical approaches of the systems, which positively influence on quality of professional preparation of future teacher of history.

Key words: are the pedagogical system, professional preparation of future teacher of history, museum pedagogics, facilities of museum pedagogics.

УДК 378.147

І. В. Хом'юк, М. Б. Ковальчук

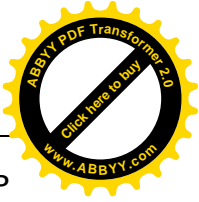
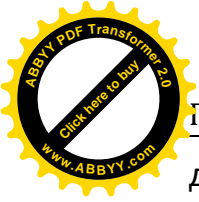
Вінницький національний технічний університет

ПРОФЕСІЙНА МОТИВАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

У статті висвітлено особливості професійної мотивації, яка на думку автора суттєво впливає на процес формування професійної мобільності. На прикладі ВНТУ визначено рівень професійної мотивації студентів до навчання за обраною спеціальністю.

Ключові слова: професійна мотивація, мобільність, мотивація, професійна спрямованість, здібності, професійні інтереси, мотив, пізнавальні інтереси.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження проблеми професійної мобільності молоді у сучасному суспільстві зумовлена існуючими суперечностями між швидким темпом оновлення наукової та технічної інформації та наявним відставанням її адекватного відображення у змісті технічної освіти; між посиленою математизацією інженерної діяльності та зменшенням навчального часу, відведеного на вивчення математики в технічному університеті. Загальне системне представлення впливу мотиваційної сфери на успішність професійної праці майбутніх інженерів набуло сьогодні великого значення. Розглядаючи мотивацію як стратегію

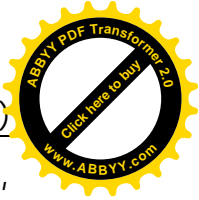
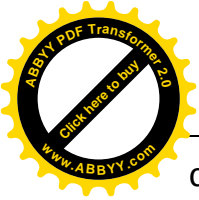

досягнення відповідного рівня професіоналізму, в основі якої лежить багаточасовий вплив на особистість майбутнього фахівця, відбуваються зміни у структурі його ціннісних орієнтацій та інтересів, а отже відбувається формування відповідного мотиваційного ядра трудової активності.

Аналіз актуальних досліджень. Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу, ми встановили, що термін «професійна мобільність» (ПМ) у сучасній науковій літературі трактується неоднозначно. В одних випадках ПМ визначається як зміна групою чи індивідом позиції, місця, яке він займає у професійній структурі, переходу людей з одних професійних груп і прошарків до інших (В. Воронкова); в інших – ми знаходимо визначення ПМ як своєрідної форми адаптації особистості до нових технологічних і економічних умов функціонування (Т. Заславська) або як інтегрованої якості особистості (Є. А. Іванченко). Деякі джерела визначають ПМ як готовність і здатність особи достатньо швидко й успішно оволодівати новими технологіями, які забезпечують ефективність нової професійної діяльності (І. В. Шпекторенко). Зустрічається і визначення ПМ як внутрішньої свободи, самовдосконалення особистості, що базується на стабільних цінностях та потребі у самоорганізації, самовизначенні і саморозвиткові, здатності швидко реагувати на зміни в соціумі завдяки грамотності, освіченості та професійній компетентності (Л. І. Рибникова). З психологічної точки зору ПМ трактують як рівень психологічної готовності робітника до діяльності в умовах конкуренції та нестабільності на ринку праці (Ф. Н. Гайсин, Ф. Н. Хаїзов). Аналіз цих матеріалів засвідчив недостатню розробку питання щодо формування професійної мобільності майбутнього інженера. Питання професійної мотивації висвітлені у працях Н. В. Нестерової, П. А. Шавир, В. А. Якуніна; професійну спрямованість досліджували О. С. Гребенюк, Е. Ф. Зеєр та ін.

Мета статті – проаналізувати особливості професійної мотивації, яка впливає на процес формування професійної мобільності; визначити рівень професійної мотивації студентів до навчання за обраною спеціальністю, на прикладі ВНТУ.

Виклад основного матеріалу. Підґрунтям успішного формування професійно мобільного фахівця інженерного профілю ми вважаємо професійну мотивацію. Під *професійною мотивацією* розуміємо

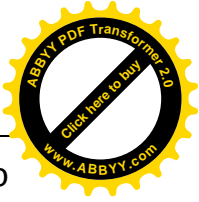
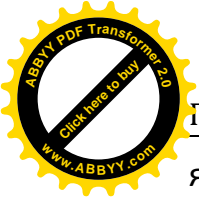

сукупність чинників і процесів, які, знаходячи відбиток у свідомості, спонукають і направляють особистість на вивчення майбутньої професійної діяльності.

Потрапляючи до першокурсників, які в цілому володіють приблизно однаковими здібностями, на перше місце виступає чинник професійної мотивації, одну з провідних ролей у формуванні відмінників і трієчників починає відігравати система внутрішніх сполук особи до навчальної пізнавальної діяльності у ВНЗ. У самій сфері професійної мотивації найважливішу роль відіграє позитивне відношення до професії, оскільки цей мотив пов'язаний з кінцевою метою навчання [2]. У міру засвоєння майбутньої професії змінюються і мотиви поведінки учнів, вони зазвичай закріплюються та розвиваються. Від особливостей динаміки мотивацій залежить у цілому ставлення до навчальної, а пізніше до професійної діяльності. Саме на перших двох курсах у студентів виникає багато проблем з фундаментальних дисциплін: математики, фізики, теоретичної механіки та ін. Ці труднощі пов'язані не тільки з проблемами засвоєння вказаних дисциплін, а й з нерозумінням місця цих дисциплін у майбутній професійній діяльності. Студенти вважають, що успішність із зазначених предметів не стосується їх кваліфікації. Саме тому необхідним компонентом в процесі формування у студентів реального образу майбутньої професійної діяльності є аргументоване роз'яснення значення певних загальних дисциплін для конкретної практичної діяльності випускників. Отже, формування позитивного ставлення до професії є важливим чинником підвищення успішності студентів.

Одним із найважливіших факторів вибору професії є мотиви, тобто на що орієнтується молодь під час вибору певної професії: суспільно-соціальна значущість професії, престиж, заробітна плата тощо. На думку Л. Д. Столяренко, мотив – це збудження до діяльності, пов'язане із задоволенням потреби суб'єкта». Під мотивом також найчастіше розуміють причину, яка лежить в основі вибору дій та вчинків, сукупності зовнішніх та внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта [1].

Вітчизняні вчені виявили, що провідними мотивами вступу до ВНЗ є захоплення навчальними предметами та інтересом до професії. Оскільки загальною кінцевою метою навчання у ВНЗ є професійна підготовка фахівців, то ставлення студентів до майбутньої професії можна розглядати

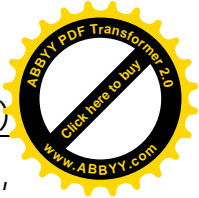
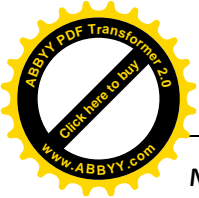

як форму і міру ухвалення кінцевої мети навчання. Найбільш узагальненою формою ставлення людини до професії є професійна спрямованість, яка характеризується як інтерес до професії і схильність займатися нею. Н. В. Кузьміна виділяє такі властивості професійної спрямованості, як: об'єктивність, специфічність, опірність, валентність, задоволеність, узагальненість, стійкість.

На думку Н. В. Нестерової, В. А. Якуніна, становлення майбутнього фахівця як висококваліфікованого фахівця можливо лише за сформованого мотиваційно-ціннісного ставлення в його професійному становленні [4]. Проаналізувавши психологічні особливості розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів, Н. В. Нестерова поділяє весь період навчання на три етапи: I етап (1 курс) – характеризується високим рівнем показників професійних та навчальних мотивів, які ідеалізуються, оскільки зумовлені розумінням їх суспільного сенсу, а не особистого; II етап (2, 3 курси) – відрізняється загальним зниженням інтенсивності всіх мотиваційних компонентів, пізнавальні та професійні мотиви перестають управляти навчальною діяльністю; III етап (4, 5 курси) – характеризується тим, що зростає ступінь усвідомлення й інтеграції різних форм мотивів навчання.

Проте прагнення авторів знайти універсальну підставу для типології, що дозволяє передбачити шляхи розвитку професіонала, особливо яскраво виявляється у спробах визначити рівні професійної спрямованості студентів. Так, Е. Ф. Зеєр виділяє такі типи студентів за професійною спрямованістю: 1) студенти з позитивною професійною спрямованістю, яка представляє ситуацію відповідності особи обраній професії, що припускає зв'язок між домінуючими, провідними мотивами зі змістом професійної діяльності; 2) студенти професії, які остаточно не визначилися у своєму виборі; 3) студенти з негативним ставленням до професії, мотивація їх вибору зумовлена суспільними цінностями вищої освіти, вони мають слабе уявлення про професію, тут провідний мотив виражає потреба не стільки у самій діяльності, скільки в різних пов'язаних з нею обставинах. Таким чином, за типізацією, студенти розрізняються своєю умотивованістю до діяльності.

У процесі формування професійної спрямованості студентів необхідно враховувати особливості мотивів. П. А. Шавир відзначає, що мотив, пов'язаний зі змістом або процесом діяльності, забезпечує увагу до неї, те захоплення, яке приводить до розвитку відповідних здібностей. Цей

мотив «штовхає» особу до самооцінювання, до оцінювання власних знань, моральних якостей у висвітленні вимог, що їх ставить кожна діяльність. Тим самим цей мотив є найважливішою психологічною умовою самовиховання [6, 29].

Основною проблемою будь-якої професійної освіти є перехід від навчальної діяльності, яка активно здійснюється студентом, до засвоєної ними професійної діяльності, тобто відбувається трансформація мотивів студента у професійні мотиви фахівця. Виходячи з цього положення, можна зробити висновок про те, що мотивація у студентів упродовж їх навчання у ВНЗ зазнає деяких змін, тобто мотивація має свою динаміку від курсу до курсу.

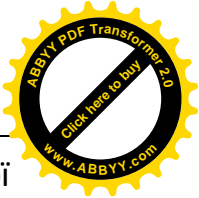
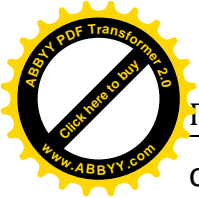
Розвиток пізнавальних і професійних мотивів має бути зумовленим динамікою розкриття змісту діяльності студента – навчальної, квазіпрофесійної, навчально-професійної, тут має розкриватися головна суперечність між мотиваційною основою, що актуально здійснюється навчальною діяльністю студента, і його майбутньою професійною діяльністю. О. С. Гребенюк, вивчивши формування інтересу до навчально-пізнавальної діяльності у середніх профтехучилищах, виділив чотири рівні розвитку мотивації навчально-трудової діяльності, характеристики яких подаємо у табл..1.

Таблиця 1

Характеристики рівнів мотивації навчально-трудової діяльності

Рівень	Характеристика
I рівень (низький)	Нечисленні позитивні мотиви навчальної та професійної діяльності. В основному це мотиви уникнення незручності, дискомфорту або вузькоособисті. Пізнавальні інтереси аморфні, ситуативні.
II рівень	Проявляється інтерес до навчального матеріалу, всі позитивні мотиви, які пов'язані тільки з результативною стороною, орієнтовані на успіх, досягнення результату, навчання виступає як засіб досягнення мети.
III рівень	Сформованість усіх компонентів, мотивація чітка, спрямованість пізнавальних мотивів стійка.
IV рівень	Відрізняється глибоким усвідомленням мотивів, загальною цілеспрямованістю.

Таке виділення рівнів, на думку О. С. Гребенюка, важливе для організації навчального процесу для студентів з різним рівнем мотивації [3]. Оскільки, як виявляється, сильні та слабкі студенти відрізняються один від

одного не тільки за рівнем інтелекту, а й за мотивацією навчальної діяльності. Проведені дослідження у цій сфері доводить, що максимальна задоволеність обраною професією спостерігається у студентів I курсу. Надалі цей показник неухильно знижується аж до 5 курсу. Проте, незважаючи на те, що незадовго до закінчення ВНЗ задоволеність професією виявляється найменшою, саме ставлення до професії стає позитивним [5].

Для того, щоб визначити мотивацію студентів до навчання за обраною спеціальністю було проведено анкетування студентів першого курсу під час написання «нульової» контрольної роботи. Одержані результати анкетування наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Мотивація студентів до навчання за обраною спеціальністю

Питання анкети	Рік				
	2005	2006	2007	2008	2009
	Показник відповіді у %				
1. Обрана спеціальність подобається, з роботою за цією спеціальністю знайомий, але для того щоб мати добру професійну підготовку, необхідно:					
а) працювати над розвитком системних знань, умінь і навичок, необхідних для цієї професії;	48,4	46,4	44,8	45,1	48,1
б) виховувати в собі загальні позитивні якості (працелюбність, самостійність у праці, наполегливість тощо);	42,2	44,4	46,6	47,6	45,4
в) розвивати спеціальні якості, необхідні для обраної професії.	9,4	9,2	8,6	7,3	6,5
2. З роботою за цією спеціальністю знайомий, але вона мені не дуже подобається тому, що:					
а) хотів отримати вищу освіту все одно з якої спеціальності;	23,9	23,8	22	20	19,5
б) обрав її тому, що інститут знаходиться близько від домівки;	21,4	21,7	24,8	29	28,3
в) обрав її тому, що це престижно;	27,7	27,8	25,7	23	22,7
г) обрав її тому, щоб отримати високооплачувану роботу;	20,2	20,4	20,7	21	22,2
д) обрав її тому, що порадили старші товариші, які мають цю професію.	6,8	6,3	6,8	7	7,3
3. З роботою за цією спеціальністю знайомий погано, обрав її тому, що:					
а) наполягли на виборі батьки;	9,1	10,4	12,6	17,8	19,4
б) подобаються дисципліни фізико-математичного циклу зі школи, які необхідні для навчання в технічному закладі;	59,2	61,8	62,3	54,0	56,4

в) з дипломом цього ВНЗ легко влаштуватися на роботу;	9,2	8,4	7,2	8,1	7
г) галузь виробництва, до якої належить майбутня професія, є перспективною;	15,4	14,2	13,1	13,5	12,2
д) порадили товариші-ровесники, які будуть навчатися зі мною.	7,1	5,2	4,8	6,6	5,0
4. Чому Ви обрали цю професію?					
а) щоб стати професіоналом;	26,5	28	29,2	32	38
б) щоб мати диплом;	17,5	16,2	16	12	10
в) для власного розвитку;	13,8	14,6	13,1	12,8	12
г) щоб не служити в армії;	7,2	6,5	6,2	5,5	4
д) щоб отримати цікаву роботу;	12	12,4	13,5	14,1	15
е) щоб мати гарантію стабільності;	13	14,2	15,2	18,4	16
ж) не знаю.	10	8,1	6,8	5,2	5

Проаналізувавши проведене дослідження, можна відзначити, що:

1. У зв'язку з економічною кризою відбулися зміни в матеріальному положенні сімей регіонів країни. Саме тому, багато батьків власноруч вирішували де буде навчатися їх дитина, віддаючи перевагу ВНЗ, що знаходяться ближче до домівки, не враховуючи бажання самого абітурієнта (2007 р. – 24,8%, 2008 р. – 29%, 2009р. – 28,3%).

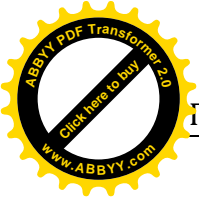
2. Зважаючи на економічні зміни, що торкнулися також перспективних галузей виробництва, зменшився відсоток опитаних, які обрали професію за перспективністю (2006 р. – 14,2%, 2009 р. – 12,2%).

3. Значна кількість опитаних, розуміє, що вища освіта є запорукою подальшого професійного зростання, гарантією стабільності (2006 р. – 14,2%, 2008 р. – 18,4%).

4. Збільшується відсоток опитаних, які обирають професію для того, щоб бути професіоналом своєї справи, тобто вища освіта має першочергове значення (2005 р. – 26,5%, 2007р. – 29,2%, 2009р. – 38%).

Висновки. Таким чином, під мотивами професійної діяльності розуміється усвідомлення предметів актуальних потреб особи (здобуття вищої освіти, саморозвиток, самопізнання, професійний розвиток, підвищення соціального статусу тощо), навчальних завдань, що задовольняються за допомогою виконання, і тим самим спонукаючи її до вивчення майбутньої професійної діяльності. Якщо студент розбирається в тому, що за професію він обрав і вважає її гідною і значущою для суспільства, це безумовно, впливає на те, як складається його навчання.

Отже, однією з умов формування професійної мобільності у майбутніх інженерів, на нашу думку, є розвиток професійної мотивації.

Перспективні напрями дослідження вбачаємо у вивченні подальшого впливу виділених складових, а саме професійної адаптації як адаптації до умов навчально-виховного процесу технічного закладу, ідентифікації з вимогами навчальної та навчально-професійної діяльності, на процес формування професійної мобільності у майбутніх інженерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордієнко В. І. Розвиток особистості в процесі професіоналізації: професіогенез особистості / В. І. Гордієнко // Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / [за ред. П. С. Перепелиці, В. В. Рибалки]. – Хмельницький: ТУП, 2001. – С. 48–67.

2. Бибрих Р. Р. Особенности мотивации и целеобразования в учебной деятельности студентов младших курсов / Р. Р. Бибрих, И. А. Васильева // Вестник МГУ. Серия 14: Психология. – 1987. – № 2. – С. 78–89.

3. Дунець Л. І. Формування професійних інтересів у майбутніх фахівців / Л. І. Дунець, О. В. Дунець // Рідна школа. – 2001. – № 1. – С. 48–49.

4. Шавир П. А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности / П. А. Шавир – М. : Народное образование, 1981. – 95 с.

5. Гребенюк О. С. Проблемы формирования мотивации учения труда у учащихся средних профтехучилищ / О. С. Гребенюк. – М., 1985. – 98с.

6. Реан А. А. О ценностно-мотивационной сфере студентов-универсантов / А. А. Реан, Т. В. Андреева, Н. Н. Киреева // Ананьевские чтения – 99 : Тез. науч.-практ. конф. – СПб., 1999. – С. 83–85.

РЕЗЮМЕ

И. В. Хомюк, М. Б. Ковальчук. Профессиональная мотивация как средство обеспечения профессиональной мобильности.

В статье освещены особенности профессиональной мотивации, которая существенно влияет на процесс формирования профессиональной мобильности. На примере ВНТУ определен уровень профессиональной мотивации студентов к обучению относительно выбранной специальности.

Ключевые слова: профессиональная мотивация, мобильность, мотивация, профессиональная направленность, способности, профессиональные интересы, мотив, познавательные интересы.

SUMMARY

I. Khomyuk, M. Kovalchuk. Professional motivation as mean of providing of professional mobility.

The features of professional motivation which substantially influences on the process of forming of professional mobility are lighted up in the article. The level of professional motivation of students to teaching after the chosen speciality is certain, on the VNTU example.

Key words: professional motivation, mobility, motivation, professional self-determination, capabilities, motif, professional interests are cognitive interests.